

Л.О. Дубко, Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

ЗМІНА РОЛІ АНГЛІЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У СУСПІЛЬСТВІ НАПРИКІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ. РЕГІОНАЛЬНА МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ

Л.О. Дубко

Зміна ролі англійських університетів в суспільстві наприкінці ХХ століття. Регіональна місія університетів.

У статті визначаються зміни в регіональній політиці Англії в сучасний період; розглядаються взаємодії, що існують між вищою освітою та регіоном на етапі впровадження нових регіональних тенденцій; окреслюються основні сфери впливу установ вищої освіти в регіонах.

Ключові слова: вища освіта, регіональні тенденції, регіональна політика у вищій освіті

Л.А. Дубко

Изменение роли английских университетов в обществе в конце ХХ века. Региональная миссия университетов.

В статье определяются изменения в региональной политике Англии в современный период; рассматриваются взаимодействия, существующие между высшим образованием и регионами на этапе внедрения новых региональных тенденций; очерчиваются основные сферы влияния учреждений высшего образования в регионах.

Ключевые слова: высшее образование, региональные тенденции, региональная политика в высшем образовании

У 1990-х роках у вищій освіті Великої Британії знову повернулися до поняття регіоналізації, що було незапитаним останні двадцять років. Розвиток цього поняття в громадянському суспільстві, залучення уваги до змін у його структурі, ролі й місця у вищій освіті по країні в цілому – усе це було об'єднано з метою відродження регіональної й громадянської місії вищої освіти.

З запровадженням нових урядових регіональних постів і адміністративної ланки у вигляді Регіональних агенцій розвитку в 1997 році були створені нові фонди для втілення регіональних проектів, у тому числі в освіті; а урядовий

документ 2001 року ще більше закріпив поняття розвитку регіональної місії у вищій освіті. У цьому проекті робиться акцент на цінність різноманіття й неоднорідності в секторі вищої освіти в Англії, що робить його внесок у розвиток конкретного регіону більш істотним, ніж лише вплив на економіку регіону.

Первісною метою цього державного проекту було позначити структуру, у якій освітні установи кожного регіону могли окреслити коло свого залучення в його діяльність, на основі чого вони могли б індивідуально або спільно оцінювати ступінь своєї подальшої участі в життєдіяльності регіону, а також розвивати зв'язки з партнерами на місцевому та національному рівнях. Зокрема, були поставлені такі цілі:

1. Підвищити поінформованість суспільства про роль і внесок вищої освіти в економіку й суспільний розвиток конкретного регіону.

2. Розробити методологію оцінювання колективного впливу установ вищої освіти у своїх регіонах.

3. Сприяти регіональним асоціаціям і університетам в установленні співробітництва усередині регіону.

4. Розробити компетенції й положення, а також порівняльні показники для регіональних освітніх асоціацій для оцінювання своєї діяльності.

5. Дати рекомендації представникам галузевих організацій системи вищої освіти, таких як Університети Великобританії (UUK), Рада з фінансування вищої освіти в Англії (HEFCE), Постійна Конференція Ректорів (SCOP), Агенція по забезпеченню якості вищої освіти (QAA), по ключових питаннях стосовно регіональних тенденцій у вищій освіті [1, с. 5].

Таким чином, виявляється актуальним простежити, як прореагували вищі навчальні заклади на заклики розширювати сферу свого впливу в регіонах та збільшувати свій внесок у їхній розвиток, а також визначити, які внутрішні механізми було розроблено університетами для розвитку своєї регіональної місії й які зміни відбулися в їх взаємовідносинах з регіонами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій вказує на те, що ця проблематика широко вивчається дослідниками різних країн. Розглядаються шляхи взаємодії вищої освіти та бізнесу, взаємовідносини центральних/регіональних органів влади та університетів у роботах таких російських учених як Афонін, Шафранов-Куцев, а також європейських дослідників, як-от: Вінтен, Бел, Арбо, Беневорс, Харлоу, Гібсон, Майстер, Грейнер та ін. Оскільки регіональний аспект стає все більш значущим для вищої освіти в сучасний період, можна впевнено стверджувати, що розробка цієї тематики набере ще більшої актуальності в майбутньому.

Мета цієї статті полягає в тому, щоб розглянути взаємодії, які існують між вищою освітою та регіоном на сучасному етапі впровадження нових регіональних тенденцій, а також проблеми дисбалансу, що існує між регіональними та національними потребами вищих навчальних закладів; визначити, наскільки оновилися відносини між університетським сектором та регіоном та які результати були отримані внаслідок цих змін; визначити основні сфери впливу установ вищої освіти в регіонах.

Розвиток освітніх консорціумів на регіональному рівні – відносно недавнє явище, початок якому поклала поява асоціації на північному сході Англії в 1983 році. Регіональний аспект більш активно став проявлятися в політиці після Звіту Дірінга в 1997-му році, у рекомендаціях якого було сказано про необхідність більш тісного співробітництва університетів і регіонів. До цього Рада з фінансування вищої освіти (HEFC) підтримувала звіт, опублікований Радою з промисловості й вищої освіти (Council for Industry and Higher Education) (СІНЕ), який рекомендував радам з фінансування вищої й подальшої освіти (а також уряду), вкладати кошти у фінансування проекту, який би стимулював розвиток регіонального співробітництва університетів, коледжів та малого й середнього бізнесу [2]. Більш значимим у цьому плані є заснування урядом Регіональних агенцій розвитку (RDA), які займалися координацією співробітництва місцевих органів влади з університетами й радами з навчання й підприємництва (ТЕС) по проектах, що мають відношення

до освіти, навчання й працевлаштування. Передбачалося, що ці агенції будуть брати участь у розробці стратегій, що стосуються подальшої й вищої освіти, з особливим акцентом на співробітництво між цими двома секторами й широке використання університетської бази знань. Ці агенції здебільшого перебували під контролем уряду, оскільки його члени призначалися міністрами і принаймні один член агенції був повинен мати пряме відношення до сектору освіти [3, с. 151]. Згодом Рада з фінансування вищої освіти в Англії сприяла створенню регіональних асоціацій або консорціумів, виділяючи початкові кошти з Фонду Реконструкції й Співробітництва. Нині подібні консорціуми функціонують у всіх регіонах Англії.

У суспільстві все частіше стали відзначатися тенденції розглядати вищі навчальні заклади, що перебувають у конкретному регіоні, як джерело знань, кваліфікацій, які повинні бути спрямовані на підвищення загальнокультурного рівня населення й підготовку його до все зростаючих потреб сучасного ринку праці. Заяви уряду чітко визначили роль вищої освіти в обґрунтуванні рівня економічних коливань у контексті введення інноваційних технологій: "Роль наших університетів в економіці є значимою. Вони є потужними двигунами по впровадженню інновацій у науці, технологіях, мистецтві, гуманітарних науках, дизайні й інших творчих дисциплінах. Вони забезпечують людей знаннями й навичками; вони генерують нові знання й привносять їх з інших галузей; вони застосовують знання у різних сферах людського життя. Вони є основою для нових виробництв, продукції й послуг і центральною ланкою системи бізнесу й виробничих груп в економіці" [1, с. 15].

Відбулися зміни в розумінні ролі вищої освіти в суспільстві. Вони можуть простежуватися первинно в оновленому сприйнятті регіональної політики й економіки. Вважається, що роль вищої освіти в суспільстві в цілому зрушилася з ідеалістичної у бік інструменталістської позиції. Подібна зміна очевидна, оскільки пріоритети в суспільстві помінялися у бік одержання професійно-технічної освіти в порівнянні з гуманітарним, стало більш розповсюдженим

таке поняття як проведення досліджень за контрактом, а також співробітництво зі спонсорами-виробниками.

Одночасно з цим відбувався ріст кількості студентів у секторі вищої освіти, що вплинуло на характер вищої освіти. У 1960-х ще актуальним було так зване навчання поза домівкою, в університетському містечку. Зі збільшенням кількості студентів акценти зрушилися у бік територіального розширення сектору освіти, що позначилося на розвитку громад, на адміністративній території яких виникали нові навчальні установи.

Розростання сектору вищої освіти, у свою чергу, було обумовлено розвитком економіки, заснованої на знаннях або так званої навчальної економіки [4]. Іншими словами, суспільство затребувало більшу кількість кваліфікованих кадрів на ринку праці для задоволення потреб роботодавців. Крім цього, форми необхідних знань змінилися, поступово переходячи від традиційних знань з певного ряду предметів до проблемного навчання, що згодом привело до розвитку співробітництва в сфері наукових досліджень на основі контрактів з роботодавцями, появи нових кафедр і центрів досліджень [5].

В останні роки поняття регіонального розвитку перетерпіло зміни. Якщо раніше воно означало діяльність, спрямовану на усунення економічного дисбалансу між відстаючими й розвиненими регіонами, то тепер воно означає необхідність регіонів забезпечити можливість поліпшити свої економічні й соціальні показники, беручи до уваги його економічну й історичну базу. Таким чином, кожний з регіонів вступає в суперництво, метою якого є створити умови, найбільш сприятливі для своїх громадян. Це може бути досягнуте шляхом установа зв'язків і певної взаємозалежності між промисловістю й освітою, щоб перша планомірно підвищувала свою конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках, підвищуючи тим самим добробут жителів конкретного регіону. Оскільки вища освіта виконує три основні місії (навчання, дослідження, соціальна допомога), то необхідним є об'єднати всі види діяльності, спрямовані на реалізацію даних місій, внутрішніми

механізмами, такими як фінансування, професійний розвиток кадрів, створення системи стимулювання і винагород. З боку регіону необхідно утягнути вищу освіту у всіх її аспектах розвитку в більш якісний процес управління.

Однією з існуючих внутрішніх проблем, що перешкоджають успішній взаємодії регіонального бізнесу й вищої освіти, є конфлікт між зобов'язаннями перед регіоном і національною або міжнародною роллю й репутацією вищої освіти. Регіональні зобов'язання можуть перебувати на якісно більш низькому рівні, ніж, наприклад, рівень актуальних національних/міжнародних досліджень. Однак, незважаючи на прагнення відповідати більш високим вимогам часу, вищі вищі навчальні заклади не можуть не брати до уваги потреби регіону, в якому вони перебувають, оскільки їхній добробут (набір абітурієнтів, фінансові гранти) прямо залежить від економічного стану регіону.

Тому необхідним є знаходити потрібний баланс між потребами регіону й відповідністю потребам міжнародного ринку. І саме регіон може стати сполучною ланкою й базою для підвищення якості освіти. Так, наприклад, можливим є використання його у вигляді лабораторії при впровадженні певних інновацій. Це дозволить більш точно простежити динаміку впливу інновації, що важливо при проведенні дослідження, і в той же час може виявитися ефективним при рішенні важливих економічних, соціальних або екологічних проблем регіону, а також залучити міжнародних інвесторів. Не можна також не згадати про те, що, будучи відомими на міжнародному рівні, вищі навчальні заклади регіону можуть залучати студентів з інших країн, які зроблять свій внесок у культурний розвиток регіону й зможуть зробити його привабливим для інвесторів. Університети, як справедливо вважається, відіграють провідну роль у підтримуванні національної конкурентоспроможності завдяки введенню інновацій, будучи ключовим елементом національної наукової й інженерної бази знань. Регіональний аспект розвитку зв'язків університетів і місцевих бізнес-структур одержує все більше значення на сучасному етапі.

У всіх регіонах університети є важливим елементом регіональних систем розвитку. В економічно розвинених регіонах рівень взаємодії досить високий й

звичайно заснований на тісному, часто неофіційному, співробітництві, що фінансується промисловістю регіону. У менш благополучних регіонах співробітництво здебільшого спрямоване на розвиток малого бізнесу за рахунок одержання державних грантів. Кількість спеціальностей, пропонованих університетом, має велике значення для задоволення різноманітних потреб навіть усередині одного регіону. Однією з концепцій співробітництва стали так звані "наукові парки" – території, призначені для проведення наукових досліджень, коли приватні високотехнологічні компанії розташовувалися в безпосередній близькості до університету. Першим прикладом такого співробітництва став Кембридж у 1971 році. У 1980-х роках кількість таких центрів значно збільшилася.

У 1998-ому році був опублікований урядовий документ "Розвиток економіки з опорою на наукові знання" (White paper "Building the Knowledge driven Economy"), у якому була підтримана комерціалізація академічних знань і оголошено про фінансування восьми центрів підприємництва в університетах. Крім цього регіональні агенції розвитку продовжують розробляти регіональні інноваційні стратегії на базі моделі, фінансованої європейськими фондами в декількох регіонах [6].

При позначенні впливу установ вищої освіти в конкретному регіоні розглядаються наступні основні сфери впливу. По-перше, вища освіта може сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіонального бізнесу шляхом впровадження у виробництво результатів наукових досліджень, професійного консультування, підготовки висококваліфікованих кадрів, а також залучаючи увагу до використання нових технологій та розвитку нових виробництв.

По-друге, одним з основних завдань вищої освіти є забезпечення навчання протягом усього життя. У регіональному контексті це означає, що вищі навчальні заклади зобов'язані не тільки підвищувати зацікавленість молодих людей регіону отримати вищу освіту, але й надати допомогу в працевлаштуванні випускників на місцевому ринку праці.

Установи вищої освіти також роблять значний внесок в охорону здоров'я й соціальну сферу регіону, будучи центрами проведення досліджень і навчання в даному секторі. Значною є також волонтерська діяльність студентів і співробітництво з місцевими школами. Культурні й спортивні заходи є позитивним внеском у життєдіяльність студентів і викладачів, вони також націлені на місцеву громадськість.

Представники вищих навчальних закладів беруть участь в управлінсько-адміністративній діяльності свого регіону, будучи членами нових регіональних агенцій розвитку та інших організацій. У даній сфері освітні установи унікальні в своєму роді, оскільки поєднують у собі технічні кваліфікації й здатність надавати певне коло послуг. Зрештою, вищі навчальні заклади мають можливість брати участь у процесі регенерації міст у цілому.

Усе вищевикладене говорить про високу активність вищих навчальних закладів, але залишається ще багато різних питань, що вимагають вирішення. Одним із центральних питань є фінансування. Залишається неясним, які види діяльності повинні сплачуватися місцевими бюджетами й наскільки витрати виправдовують себе. Існує також проблема розмежування співробітництва й суперництва між вищими навчальними закладами одного регіону, націленими на один ринок. Для рішення цієї проблеми кожному університету необхідно чітко визначити пріоритети для співробітництва й суперництва, а регіональні консорціуми повинні розробити програми спільних проектів як на регіональному, так і на субрегіональному рівні.

Повернення до поняття регіоналізації привнесло певні зміни у взаємовідносини сектора вищої освіти, центральної влади та регіонів. Між центральним урядом і університетами, як старими, так і новими, відбувалося все більше взаємодій. Регіональний рівень розумівся центральним урядом як ще один аспект посилення конкуренції, створеної з метою раціоналізувати діяльність університетів. Для університетів з незначними фінансовими ресурсами й низьким соціальним статусом регіоналізація була способом адаптації до постійного тиску з боку уряду, а також можливістю здійснювати

набір студентів, що належать до нових соціальних груп. Така стратегія підвищувала соціальну значущість цих університетів, а також їхній статус, показуючи, наскільки значним є їхній внесок у розвиток регіонального співтовариства. Усе це сприяло інтересам професії, оскільки гарантувало гідний рівень зайнятості кадровому складу університетів у часи конкуренції за кількість студентів і фінансування досліджень. З іншого боку, університети з високим статусом неохоче розмінюють свою національну й міжнародну репутацію заради регіональної привабливості. Для університетів формальна регіональна політика являє загрозу їхньому виходу на міжнародний рівень і підвищенню компетентності в цілому [7, с. 56]. Це пояснює, чому форми регіоналізації в наданні послуг вищої освіти працювали в напрямку більшої диференціації навчальних закладів і спеціалізації на національному рівні – напрямку, якому тепер намагається чинити опір центральний уряд за допомогою політики плати за навчання, а також Регіональних агенцій розвитку.

Тепер залишається безліч питань, на які повинні дати свої відповіді як центральна уряд, так і університети, а саме: скільки зусиль необхідно приділяти для задоволення потреб регіонального ринку праці відносно національних потреб; як розділити кадрові потреби малого й середнього бізнесу відносно корпоративних; який пріоритет повинен бути наданий вищій освіті при складанні навчальних програм відносно навчання протягом усього життя (якому віддається більша перевага на регіональному рівні); хто повинен відповідати за ініціювання й проведення регіональної політики у вищій освіті тощо. Іншою важливою проблемою залишається й наступна дилема: європейський і міжнародний аспекти вищої освіти та їхній вплив на національну освітню систему.

Література

1. **The Regional Mission: the regional contribution of higher education.** – London: Universities UK, 2001. – 86 p.

2. **Higher Education in the Learning Society (the Dearing Report).** – London: HMSO, 1997. – 120 p.
3. **Deer C.** Higher Education in England and France Since the 1980s. – Oxford: Symposium Books, 2002. – 208 p.
4. **Lundvall B., Borrás.** The Globalising Learning Economy: Implications for Innovation Policy. – Luxembourg: European Communities, 1997. – 170 p.
5. **Gibbons et al.** The new production of knowledge: the dynamics of science and research in contemporary societies. – London: Sage Publications, 1994. – 180 p.
6. **Building the Knowledge driven Economy: White paper.** – London: HMSO, 1998. – 66 p.
7. **Devolution threatens worldwide standing // Times Higher Education Supplement.** – 1998. – September 18. – P. 56.

L.O. Dubko

Changing roles of English universities in the society at the end of the 20th century. Regional mission of the universities.

The article identifies current changes in the regional policy of England; examines interactions between higher educational institutions and regions existing on the stage of implementation of new regional tendencies; outlines basic spheres of influence of higher educational establishments on the regions.

Key words: higher education, regional tendencies, regional policy in higher education

Відомості про автора

Дубко Лілія Олександрівна – магістр англійської філології, викладач кафедри теорії та практики перекладу, аспірант кафедри педагогіки Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики управління вищими навчальними закладами Англії в умовах європейської інтеграції.